

ПОВЕРТАЮЧИСЬ ДО НАДРУКОВАНОГО ПРИКРІ НЕДОРЕЧНОСТІ

Приємний подарунок своїм читачам зробив «Сіверянський літопис» (1996: № 2—3), видрукуювавши статтю Степана Марценюка «Гордість нашої педагогіки». Особливо привабливе те, що автор її висловився щодо поглядів Ушинського на релігію, правильно наголосивши, що «у період сталінізму писалось про його (тобто К. Д. Ушинського — В. Т.) атеїстичні та матеріалістичні позиції: замовчувалась причетність до релігії». Підкріпити б тут оцю останню думку — «замовчувалась причетність до релігії» — фактами. А вони є, і їх чимало! Кому не відомо про гостро-критичний відгук Белінського на останню публіцистичну книгу великого полтавця Миколи Гоголя «Вибрані місця з листування з друзями». Та, щоправда, мало хто міг прочитати отой відгук несамовитого Віссаріона. Ще зі шкільної лави нас усіх вчили дивитися на працю Гоголя лише очима Белінського. Так ось, коли преса Росії піднялася супроти Гоголя, Ушинський кинув їй такі рядки: «коли він у друці висловив свої релігійні переконання... його (Гоголя — В. Т.), свого колишнього кумира, викривача суспільних виразок, звинувачували в брехні, в продажності і, зштовхнувши з підніжжя, на яке самі ж його підняли, поставили ледве не в один ряд з затаврованими суспільним презирством торгашами літератури... Дивне, дике явище, яке вказує нам всю глибину рани, що мертвить наше суспільне життя». Цей вислів Ушинського в одному з його листів був наведений ще О. Фролковим в його «Короткому біографічному нарисі» (Спб., 1881). Та варто шукати ці рядки у його листі, вміщеному в т. XI Зібрання творів К. Д. Ушинського, виданому в 1952 році. Або ще вислів педагога в листі до священика І. С. Белюстіна: «Ось що беззаперечно краще у нас в Росії, так це православна церква. Ех, якби, врешті-решт, росіяни здогадались, яким скарбом вони володіють. І зрозуміли, нарешті, що можна побудувати на цій скелі, яка простояла нерухомо півтори тисячі років і тільки обросла мохом». На жаль, в статті «Гордість нашої педагогіки» професор, доктор філософських наук Степан Марценюк допустився ряду прикрих помилок. По-перше, глибоко помилкове твердження, що «раннє дитинство його (Ушинського — В. Т.) минуло в с. Богданці, тоді Новгород-Сіверського повіту, куди переїхала сім'я». Дитинство Кості Ушинського минало то в Тулі (і не треба ставити під сумнів народження педагога в цьому місті!), то в Полтаві, то у Володді, де доводилося служити батьку. А гімназичні роки — у Новгороді-Сіверському. З Богданкою життя пов'язало К. Д. Ушинського лише тоді, коли він одружився з Н. С. Дорошенко, дочкою поміщика з цього населеного пункту. Ось тоді за дружиною йому дістався хутірець Богданка, маєток, про який з 1858 року на основі купчої, здійсненої в С.-Петербурзі Н. С. Дорошенко, дружиною педагога, від її братів Єгора, Степана, Костянтина та Петра, Ушинський міг писати у формулярних списках — «маєток дружини, благопридбаний». До речі, хутір Богданка належав тоді не до Новгород-Сіверського повіту, як пише С. Марценюк, а — Глухівського. Це ж зазначає і сам Ушинський в своєму формулярному списку 1861 року (див. Зібрання творів, т. XI, с. 364).

По-друге. Степан Марценюк твердить, що Ушинський «сміливо клопотався про переведення школи в рідній Богданці на рідну мову навчання, але попечитель Київської учбової округи цього не дозволив». Особисто Ушинський клопотатися про це не міг. Адже школа в Богданці за його заповітом була відкрита лише в 1894 році, коли готувалися до відзначення 25-річчя від дня смерті славного педагога (див. про це докладно в наших статтях: В. В. Терлецький. Початкова школа імені К. Д. Ушинського — «Початкова школа», 1970, № 7, с. 60—64; В. В. Терлецький. К. Д. Ушинський і Ф. М. Достоевський. Некоторые параллели. Общие знакомые. В зб.: «Жизнь и наследие Д. Д. Ушинского», Ярославль, 1986, с. 25—33).

Невірне твердження, що Ушинського відрядили за кордон також і «для лікування». Ні, про це не думалось тоді ні в міністерстві народної освіти, ні при дворі. Треба прислуховуватися до оцінки того відрядження, даної одним із ідеологів монархізму П. О. Кропоткіним: Ушинський врятований «від долі багатьох талановитих людей того часу, тобто від заслання».

Трапилася помилка і в назві однієї з статей Ушинського. Правильно не «Одна з таємних сторін німецького виховання», а — «Одна з темних сторін німецького виховання».

Віктор ТЕРЛЕЦЬКИЙ.

ДЕ Ж НАРОДИВСЯ МАКСИМ БЕРЕЗОВСЬКИЙ?

У життєписі Максима Березовського чимало «білих плям». Документально не підтверджено, що він народився в 1745 році в Глухові і навчався в Києво-Могилянській Академії. Напевно, Максим Березовський не писав автобіографії, а метрична книга із записом про його народження не збереглася. Не треба плекати надію, що будуть знайдені ці документи.